

Шевченко Ю.В., Сивашенко Т.В.
Национальный авиационный университет

ХАРИЗМАТИЧЕСКОЕ ЛИДЕРСТВО В АНТИКРИЗИСНОМ УПРАВЛЕНИИ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Определен феномен лидерства в управлении потенциалом предприятий в кризисных и посткризисных условиях. Проанализировано соотношение харизмы и эталонной власти в управлении персоналом предприятия. Раскрыты проблемы аддиктивности к власти.

Ключевые слова: харизма, харизматическое лидерство, эталонная власть, аддиктивность власти, нарциссизм, агрессия.

Shevchenko Yu.V., Sivashenko T.V.
National Aviation University

CHARISMATIC LEADERSHIP IN CRISIS MANAGEMENT ENTERPRISE POTENTIAL

Summary

Certain the phenomenon of leadership in the management of enterprises potential in crisis and after it. The correlation of charisma and standard power in the HR- management of enterprise is analysed/ The problems of addictivity to power are exposed.

Keywords: charisma, leadership, standard power, addictivity to power, narcissism, aggression.

УДК 330.1:37.014.3

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Шестаковська Т.Л.

Чернігівський державний інститут економіки і управління

У статті автор звертає увагу на необхідність функціонування системи економічної безпеки закладів освіти в умовах транскордонного співробітництва. Розглянуто основні завдання та принципи функціонування системи економічної безпеки закладів освіти в контексті транскордонного співробітництва, які передбачають особливості функціонування системи економічної безпеки держави та діяльності закладів освіти в сучасних ринкових умовах господарювання. Обґрунтовано проблеми розвитку ринку освітніх послуг та необхідність розробки організаційно-економічного механізму забезпечення освітніх послуг в умовах функціонування системи економічної безпеки закладів освіти. Запропонований організаційно-економічний механізм, перш за все, передбачає структуру фінансової складової, як основу функціонування будь-якої організації.

Ключові слова: система освіти, економічна безпека, транскордонне співробітництво, економічна безпека освіти, ресурсне забезпечення.

Постановка проблеми. Функціонування ринкових відносин у системі освіти потребує нових підходів до формування розвинутого і безпечного ринку освітніх послуг, який повинен сприяти кадровому забезпеченню економіки країни в умовах транскордонного співробітництва. Перебуваючи в постійній динаміці, освітні послуги реагують на зміни в зовнішньому середовищі, адаптуючись до її мінливих потреб, і разом з тим, активно впливають на стан самого середовища. Роль освіти в цілому, і професійної освіти зокрема, дуже значна в забезпеченні розвитку економіки та стабілізації транскордонних відносин. У цьому контексті освіта розглядається як необхідна умова соціальної, економічної та національної безпеки.

Держава продовжує виступати гарантом загальнодоступності освіти, свободи, демократизму управління і автономності освітніх установ, що відображено в законодавчих та нормативних актах, які формують державну політику в сфері освіти. Однак, зниження ефективності державного регулювання системи освіти, недофінансування потреб освітніх установ, падіння престижу педагогічної праці і відтоку кваліфікованих кадрів призвели до

слабкості формування ринку освітніх послуг і підвищення рівня загроз в його розвитку. Такий стан спонукає до зниження соціальної захищеності учнів та погіршення умов організації освітнього процесу, а також до обмеження можливостей громадян на рівний доступ до освіти. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки ринкових і державних механізмів зниження загроз економічній безпеці в умовах включення національної освіти в світовий ринок освітніх послуг, налагодження транскордонного співробітництва та розвитку цього ринку в країні. Тим більше, коли в країні теоретичні проблеми формування ефективної системи забезпечення економічної безпеки ринку освітніх послуг ще недостатньо розроблені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти зазначеної теми, з різним ступенем глибини, досліджувалися багатьма зарубіжними і вітчизняними економістами, соціологами, філософами. Проте більшою мірою проблеми освіти в Україні довгий час були предметом педагогічної науки. Це було природним наслідком такого функціонування освітніх установ, адже питання економіки вирішувалися окремо від досліджува-

ної системи. Економічним проблемам системи освіти були присвячені наукові праці В.С. Баженова, Н.П. Гибало, І.С. Каленюк, А.К. Клюєва, В.І. Лукашина, В.І. Марцинкевича, В.А. Носкова, В.І. Тамбовцева, В.М. Філіппова, Н.І. Холяк та ін. Питання загальної теорії економічної безпеки представлені в працях І.Ф. Бінько, А.Д. Бурикіна, З.С. Варналія, О.С. Власюк, О.Е. Користін, І.Г. Мішина, В.Т. Шлемко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак проблема забезпечення економічної безпеки ринку освітніх послуг у вітчизняній науковій літературі досліджена недостатньо. У зв'язку з цим сучасний стан ринкових відносин у країні вимагає подальшого дослідження ринку освітніх послуг, оскільки забезпечення його економічної безпеки за допомогою прогнозування і виявлення загроз у цій сфері ще не були об'єктом комплексного дослідження.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі проблем забезпечення економічної безпеки і розвитку ринку освітніх послуг в контексті транскордонного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Ринкові перетворення національної економіки охопили всі сторони життєдіяльності суспільства. Процес усунення негативних наслідків системної кризи економіки країни спрямований на перехід до ринкових умов господарювання, позначився на зниженні ефективності державного регулювання системи освіти і науки. Неefективність механізмів державного регулювання є наслідком недофінансування потреб освітніх установ, падіння престижу педагогічної праці і відтоку кваліфікованих кадрів із сфери послуг в іншу – з освіти в торгівлю. Таке становище суттєво вплинуло на рівень економічної безпеки системи освіти і країни в цілому.

Створення системи економічної безпеки у сфері надання освітніх послуг і організація її успішного функціонування повинні спиратися на методологічні основи наукової теорії безпеки. Виходячи з вищевикладеного визначимо цілі функціонування системи економічної безпеки навчального закладу: що потрібно здійснити, чого слід домогтися; які задачі необхідно вирішити для досягнення поставленої мети; якими є основні функції системи економічної безпеки освітньої установи [4, с. 182].

Метою функціонування системи економічної безпеки є своєчасне виявлення, запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек та загроз, забезпечення захищеності діяльності закладів освіти, досягнення ними своїх цілей. Досягти поставленої мети можна на основі вирішення цілого комплексу завдань. До найбільш значущих з них можна віднести:

- виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз;
- розробка способів запобігання загроз, послаблення або ліквідації наслідків їх впливу;
- використання засобів, необхідних для забезпечення економічної безпеки виробництва освітніх послуг в умовах транскордонного співробітництва;
- організація взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами для запобігання правопорушень, спрямованих проти інтересів освітніх закладів;
- створення власної служби економічної безпеки навчального закладу тощо [2, с. 34].

Система безпеки закладів освіти покликана виконувати певні функції. До найбільш значущих слід віднести:

- прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз;

- забезпечення захищеності діяльності закладів освіти та їх персоналу;
- створення сприятливого конкурентного середовища на ринку освітніх послуг;
- ліквідація наслідків завданих збитків тощо [1, с. 127].

Система економічної безпеки закладів освіти будується на певних принципах, проаналізуємо деякі з них:

1. **Комплексність, або системність.** Цей принцип передбачає створення такої системи економічної безпеки, яка здатна забезпечити захист навчального закладу, його майна, персоналу, інформації, різних сфер діяльності від різних небезпек і загроз, форс-мажорних обставин. Складові елементи, сили, засоби системи безпеки, повинні бути достатніми, щоб забезпечити економічну, екологічну, науково-технічну, кадрову, пожежну та інші види безпеки. У забезпеченні безпеки закладів освіти мають брати участь штатні співробітники, і спеціальні служби, і практично всі співробітники установи. Організаційною формою комплексного використання сил і засобів повинна стати програма забезпечення безпеки навчального закладу.

2. **Пріоритет заходів попередження (своєчасність).** Система економічної безпеки має бути побудована таким чином, щоб вона могла на ранніх стадіях виявляти різні деструктивні фактори, вживати заходи щодо запобігання їх шкідливого впливу і нанесення збитку закладам освіти. Реалізація даного принципу економічно значно вигідніше, ніж усунення завданої шкоди.

3. **Безперервність.** Система безпеки повинна бути побудована таким чином, щоб вона діяла постійно, захищаючи інтереси навчального закладу в умовах ризику та протидії зловмисникам.

4. **Законність.** Вся робота по забезпеченню безпеки організації у сфері освіти повинна здійснюватися на основі чинного законодавства і не суперечити йому. Ті заходи безпеки, які розробляються в самому навчальному закладі, також повинні проводитися в рамках чинних правових актів.

5. **Плановість.** Даний принцип передбачає організованість у функціонуванні системи економічної безпеки. Він дозволяє кожному учаснику освітнього процесу діяти послідовно, строго виконуючи покладені на них обов'язки і вирішуючи поставлені завдання. Діяльність щодо економічної безпеки організовується на основі єдиної мети, передбаченої в комплексній програмі і конкретних планах за окремими напрямками.

6. **Економічність.** Система безпеки повинна бути побудована таким чином, щоб витрати на її забезпечення були економічно доцільними, а вартість оптимальною і не перевищувала той рівень, при якому втрачається економічний сенс їх застосування.

7. **Взаємодія.** Для забезпечення економічної безпеки навчального закладу необхідно, щоб зусилля всіх його учасників, підрозділів, служб були скоординовані. Всі суб'єкти – учасники даного процесу повинні взаємодіяти один з одним. Від узгодженості в діяльності всіх учасників залежить кінцевий результат і досягнення поставленої мети. Принцип взаємодії передбачає також встановлення тісних зв'язків та узгодження дій із зовнішніми організаціями (правоохоронними органами, місцевими або районними службами безпеки, органами влади і т.д.), здатними надати необхідну допомогу в забезпеченні економічної безпеки освітньої установи.

8. **Поєднання гласності та конфіденційності.** Система основних заходів безпеки має бути відома всім співробітникам навчального закладу, і з метою за-

безпеки економічної безпеки її вимоги повинні виконуватися. Це дає можливість більш ефективно боротися як з внутрішніми, так і з зовнішніми загрозами, своєчасно запобігати нанесенню збитків закладам освіти.

9. Компетентність. Питання забезпечення безпеки навчального закладу є не другорядним, а життєво важливим. У результаті передбачуваних дій зловмисників, недобросовісної конкуренції, прийняття катастрофічно ризикованих рішень діяльності закладів освіти може бути завдано непоправної шкоди [5, с.186; 6, с. 73].

У зв'язку з цим метою політики реформування системи освіти в середньостроковій перспективі є забезпечення економічної безпеки ринку освітніх послуг та підвищення конкурентоспроможності виробництва цих послуг в країні. На цій основі необхідно забезпечити умови для задоволення потреб громадян, суспільства та ринку праці в якійсній освіті шляхом створення нових інституційних механізмів регулювання в сфері освіти, оновлення структури і змісту освіти, розвитку фундаментальності та практичної спрямованості освітніх програм, формування системи безперервної освіти. Основною умовою підвищення політичної та економічної ролі держави в світовому господарстві та поліпшення добробуту її населення є забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності країни. У сучасному світі здатність швидко адаптуватися до умов міжнародної конкуренції стає найважливішим фактором успішного і стійкого розвитку. При цьому головна конкурентна перевага будь-якої країни пов'язана з можливістю розвитку її людського потенціалу, яка багато в чому визначається станом системи освіти. Саме в цій сфері знаходиться джерело забезпечення сталого економічного зростання країни в довгостроковій перспективі.

Використання механізму освітньої діяльності полягає не тільки в забезпеченні конкурентоспроможності країни на світовому рівні, а й у досягненні лідируючих позицій в окремих галузях економіки, включаючи текстильне виробництво, енергетику і будівництво, що неможливо здійснити без належного розвитку системи освіти, що є основним кадровим ресурсом, забезпечує розвиток трудомістких, енергоємних, а також наукомістких галузей народного господарства.

Поряд з формуванням системи безперервної освіти, необхідно орієнтуватися на створення відповідних структур щодо стимулювання здібностей до самоосвіти особистості та реалізації її здібностей у науково-інноваційній діяльності на всіх етапах безперервної освіти. Це стане гарантом стабільного відтворення кадрів у науковому, освітньому та інноваційному середовищі.

Досягнути поставленої мети можливо при достатньому ресурсному забезпеченні, ефективних методах вирішення проблем контролю якості діяльності та результатів ринку освітніх послуг. Для цього необхідно впровадити в систему освіти і науки нові організаційно-економічні механізми, які повинні забезпечувати: ефективне використання наявних ресурсів і сприяти залученню додаткових коштів; підвищення якості освіти на основі оновлення його структури, змісту та технологій навчання; залучення в сферу освіти кваліфікованих фахівців; підвищення інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості закладів освіти.

Для досягнення мети реформування системи освіти мають бути вирішені стратегічні завдання, кожне з яких носить комплексний характер і спрямовані на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку освітньої системи країни. Рішення стратегічних

завдань повинні забезпечуватися за рахунок реалізації програмних заходів відповідно до пріоритетних напрямків розвитку освітньої системи України. У тому числі:

- вдосконалення змісту і технологій надання освітніх послуг;
- підвищення якості освітніх послуг;
- підвищення ефективності управління в системі освіти;
- розробка механізмів щодо забезпечення економічної безпеки виробництва освітніх послуг на ринку;
- вдосконалення економічних механізмів у сфері освіти.

Сучасна ринкова економіка ставить перед системою освіти завдання активної участі в здійсненні державної політики у галузі освіти через збереження єдиного освітнього простору країни, розвиток транскордонного співробітництва та врахування своєрідних економічних, національних, демографічних умов країни, що повинно відповідати системі забезпечення економічної безпеки. Процес формування організаційної системи надання освітніх послуг та забезпечення економічної безпеки спрямований на забезпечення соціального розвитку держави через ефективну діяльність середніх і вищих навчальних закладів, і повинен прямо впливати на підвищення якості життя населення, шляхом надання все більш широкого і різноманітного кола професійно-освітніх та культурно-просвітніх послуг, пов'язаних з підготовкою та перепідготовкою, підвищенням кваліфікації працівників, з урахуванням розвитку ринкових відносин, стану економіки, соціальної сфери, структури та рівня зайнятості населення [3, с. 95].

Форми організації освітніх процесів в країні тісно пов'язані з особливостями концентрації та розміщення населення. Таким чином, можна відзначити високу концентрацію населення та кадрового потенціалу у великих містах, а також значну частку населення що проживає в сільських місцевостях в цілому. Це зумовлює два моменти, що стосуються процесу утворення. По-перше, висока частка сільського населення визначає слабку затребуваність освіти (вищої, середньої спеціальної, додаткової). По-друге, зосередженості освітніх установ у великих містах. Наступним фактором є рівень доходів населення, що сприяє стабільному зростанню попиту на освітні послуги в країні.

Джерелом фінансування всієї освітньої, виробничої, наукової, господарської діяльності, соціального і економічного розвитку освіти є бюджетні та позабюджетні кошти, у тому числі кошти самих закладів та інші джерела. Держава щорічно виділяє кошти для функціонування системи освіти. Освітнім закладам надається фінансова і господарська самостійність у межах виділених коштів, що надійшли з інших джерел. Освітня установа має право залучати в порядку встановленому законодавством України, додаткові фінансові кошти за рахунок надання платних додаткових послуг та іншої діяльності передбаченої його статутом, а також за рахунок благодійності та цільових внесків фізичних і юридичних осіб. Додатковими джерелами фінансування освітніх установ можуть бути:

- доходи від реалізації продукції, виконання робіт і послуг навчально-виробничих установ;
- надходження від виконання робіт, послуг наукового та науково-методичного характеру;
- підготовка, вдосконалення кваліфікації та перепідготовка кадрів в державних освітніх установах на основі договору;

– комерційно-виробничої діяльності в ході навчального процесу та інші форми діяльності, не заборонені законодавством країни, якщо вони не йдуть на шкоду діяльності освітньої установи;

– добровільні благодійні внески та інші кошти, що надходять від державних, недержавних, громадських організацій та окремих осіб.

Норми фінансування недержавних, в тому числі приватних, освітніх установ не можуть бути нижче норм фінансування державних освітніх установ на відповідній території. На рис. 1 представлена структура фінансування системи освіти в рамках організаційно-економічного механізму.

Дана схема не повністю відображає організаційно-економічний механізм формування ринку освітніх послуг в країні. До даного механізму необхідно додати інституційну основу формування такого ринку в Україні, так як «престиж» освіти, особливо вищої професійної, більшою мірою залежить не тільки від фінансових механізмів, а й враховує поведінку споживачів ринку освітніх послуг. Більшість споживачів зацікавлені в отриманні диплома, а не знань як таких, що призводить до прагнення фінансувати освіту по «престижу» диплома. Більш конкурентоспроможні навчальні заклади можуть отримати додаткові джерела фінансування.

Процес і порядок використання коштів недержавних, у тому числі приватних, освітніх установ, що надходили з джерел, не заборонених законодавством України, визначаються відповідно до статуту та іншими установчими документами відповідної установи. Держава або місцеві органи державної влади можуть у фінансовому відношенні підтримати недержавні освітні установи, що пройшли державну акредитацію, в межах видатків на навчальні потреби.

Висновки і пропозиції. Одним з основних завдань розвитку ринку освітніх послуг є поліпшення його фінансового становища. У зв'язку з цим, необхідно удосконалювати процеси виробництва та споживання освітніх послуг з метою формування в Україні стійкої тенденції економічного зростання інноваційного характеру, основним фактором якого

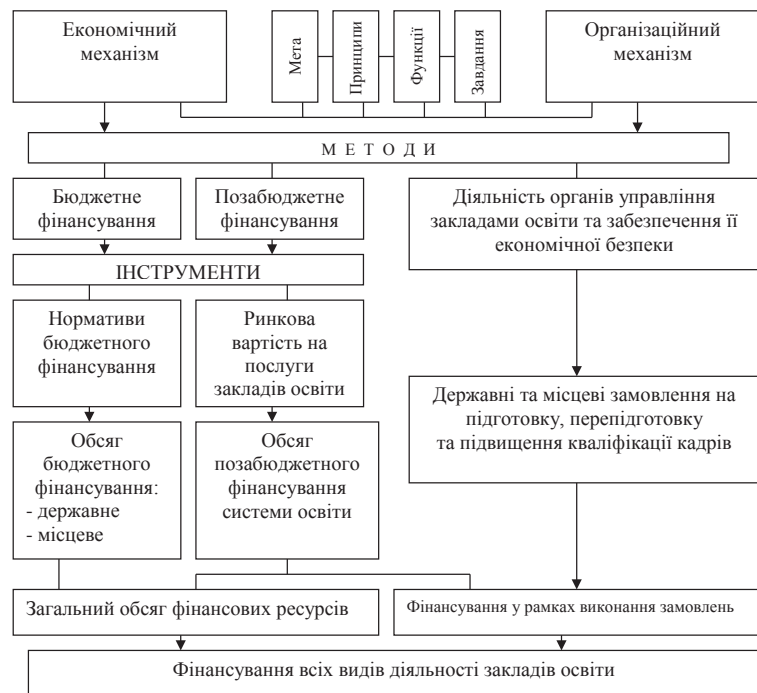

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм забезпечення освітніх послуг в умовах функціонування системи економічної безпеки закладів освіти

є ефективна реалізація науково-освітнього потенціалу суспільства та розвиток транскордонних відносин. Також необхідно розробити систему забезпечення економічної безпеки виробництва освітніх послуг, елементами якої є виявлення, попередження та послаблення небезпек і загроз, а також створення сприятливого конкурентного середовища на ринку освітніх послуг.

Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки ринку освітніх послуг повинен охоплювати не тільки саму систему освіти, але і безпеку освітніх установ та їх персоналу. Таким чином, організаційно-економічний механізм функціонування освітніх послуг, з урахуванням трансформаційних процесів, дозволить створити умови для більш повного забезпечення висококваліфікованими фахівцями, які відповідають потребам суспільства, що в кінцевому підсумку, зробить вплив на зниження безробіття і бідності, а також покращить якість людського капіталу в Україні.

Список літератури:

1. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: Монографія / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, С.О. Саєнко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк. – К.: Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при РНБОУ, 2008. – 48 с.
3. Гонта О.І. Основні ризики економічної безпеки функціонування освітніх закладів в умовах транскордонного співробітництва держави / О.І. Гонта, Т.Л. Шестаковська // Економіка країни: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування. – Тернопіль, 2014. – 98 с. – С. 94-95.
4. Экономическая безопасность: теория, методология, практика / под науч. ред. Никитенко П.Г., Булавко В.Г.; Институт экономики НАН Беларуси. – Минск: Право и экономика, 2009. – 394 с.
5. Користін О.Е. Економічна безпека / О.Е. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко та ін. – К.: «Правова єдність», 2010. – 368 с.
6. Кондрат И.Н. Экономическая безопасность производства образовательных услуг и ее институциональное обеспечение / И.Н. Кондрат // Из-во Санкт-Петербургского университета, 2005. – 136 с.

Шестаковская Т.Л.

Черниговский государственный институт экономики и управления

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Аннотация

В статье автор обращает внимание на необходимость функционирования системы экономической безопасности учебных заведений в условиях трансграничного сотрудничества. Рассмотрены основные задачи и принципы функционирования системы экономической безопасности учебных заведений в контексте трансграничного сотрудничества, предусматривающие особенности функционирования системы экономической безопасности государства и деятельности учебных заведений в современных рыночных условиях хозяйствования. Обоснованно проблемы развития рынка образовательных услуг и необходимость разработки организационно-экономического механизма обеспечения образовательных услуг в условиях функционирования системы экономической безопасности учебных заведений. Предложенный организационно-экономический механизм, прежде всего, предусматривает финансовую структуру, как основу функционирования любой организации.

Ключевые слова: система образования, экономическая безопасность, трансграничное сотрудничество, экономическая безопасность образования, ресурсное обеспечение.

Shestakovska T.L.

Chernihiv State Institute of Economics and Management

FEATURES OF FUNCTIONING OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ESTABLISHMENTS OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF TRANSFRONTAL COLLABORATION

Summary

In the article the author pays regard to the necessity of functioning of the system of economic security of establishments of education in the conditions of transfrontal collaboration. The basic tasks and principles of functioning of the system of economic security of establishments of education are considered in the context of transfrontal collaboration, which foresee the peculiarities of functioning of the system of economic security of the state and the activity of establishments of education in the modern market conditions of menage. The problems of development of the market of educational services and the necessity of working out the organizationally economic mechanism of providing educational services in the conditions of functioning of the system of economic security of establishments of education. The offered have been grounded organizationally economic mechanism, foremost, foresees the structure of financial constituent, as the basis of functioning of any organization.

Keywords: system of education, economic security, transfrontal collaboration, economic security of education, resource providing.